

Glädjen 15, Lund

Antikvarisk rapport 2011

Carita Eskeröd

Carita Eskeröd

Glädjen 15, Sankt Petri Kyrkogata 3, Lund.

Rapport efter antikvarisk medverkan vid restaurering av korsvirkesvägg.

Kulturhistoriska föreningen för södra sverige
regionmuseet lund, <http://www.kulturen.com/>

Box 1095

221 04 Lund

Innehållsförteckning

1. Inledning	sid 5
2. Administrativa uppgifter	sid 5
3. Byggnadshistorik	sid 5
4. Dokumentation före åtgärd	sid 6
5. Utförda åtgärder	sid 7
6. Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	sid 8
7. Iakttagelser under restaureringen	sid 8
8. Bilder från restaureringen av väggen	sid 9
9. Bilder övriga iakttagelser	sid 18

1. Inledning

I samband med invändig renovering upptäcktes att fyra korsvirkesfack och invändiga väggar av lersten riskerade att rasa ut mot innergården. Byggledningen tog kontakt med Kulturen och gemensamt med Länsstyrelsen bedömdes att det var nödvändigt att plocka ner teglet vid de aktuella facken för att säkerställa väggen. Länsstyrelsen beslöt att byggherren inte var tvungen att under pågående arbete söka tillstånd för ändring av byggnadsminne eftersom det bedömdes som en akut åtgärd att säkerställa väggen.

I den sydvästra delen av huset på övre plan mot innergården har fyra korsvirkesfack med fyllningar av rött bränt tegel plockats ner och murats upp på nytt. Invändig vägg av dels lersten dels lättbränt modernare tegel har plockats ner och murats upp på nytt med återanvänt tegel och återanvänd lerstenen kompletterad med ny lersten. Två nya fönster har satts in och en ny invändig vägg har monterats innanför tegel- och lerstensväggen.

2. Administrativa uppgifter

Fastighetsbeteckning: Glädjen 15, Lund

Kommun: Lund

Fastighetsägare: Vidar Wahlstedt, Kronobergsgatan 32, 371 41 Karlskrona

Entreprenör/beställare: W&Å bygg AB, André Engdahl,

Antikvarisk medverkan: Carita Eskeröd, Kulturen

Startdatum: 2011-01-12

Slutbesiktning: 2011-04-11

3. Byggnadshistorik

Huset är byggt i två omgångar. Den västra längan uppfördes 1804 i en våning som 1834 byggdes till med en övervåning. Den västra delen är i korsvirke med rött bränt tegel i facken. Timran är av ek och svartmålad. Den östra delen i rött tegel är uppförd 1843. Det övre planet var under 1800-talet inrett med studentrum. 1897 moderniserades fastigheten och studentrummen inreddes till lägenheter. Huset är ombyggt åtminstone 1834, 1897-98 och 1978. Byggnaden förklarades för byggnadsminne 1978.¹

---

¹ Bevaringsprogram Clemens och Drottens rotar, Lund 1981.
Kulturens arkiv, Lund.

4. Dokumentation före åtgärd

Byggnaden besiktigades före restaureringen av väggpartiet. Den invändiga renoveringen av lägenheten på övre plan var redan påbörjad. De aktuella facken hade tillfälligt stabiliserats innan inledande besiktning. Vid besiktningstillfället konstaterades att en korsvirkesstolpe och teglet i fyra korsvirkesfack hade kalvat ut mot gården. Även den invändiga väggen av dels lersten dels modernare gult lättbränt tegel var mycket instabil. Den instabila invändiga väggen sträckte sig över två rum och de skadade korsvirkesfacken ett rum. Väggen riskerade att rasa vilket äventyrade både byggnaden och människors säkerhet.

Korsvirkesfacken har fyllningar av bränt rött tegel murat med kalkbruk i gulbrun nyans. Teglet är något skiftande i de olika facken vad gäller färg och storlek. Korsvirket är av ek och svarttjätrat. Stolparna i de aktuella facken är tappade i lejden. Två löshult i de aktuella facken är numrerade liksom en mellanstolpe i facket till höger (öster). I stolparna till fack 2 (se foto) syns märken efter att löshulten tidigare suttit i jämhöjd med löshulten i fack 1. I fack 2 finns även urtag i lejden och lejden är skarvad. Stolpen mellan fack 1 och 2 är något skadad vid itappningen i lejden. Stolpen var fäst i lejden med ett utvändigt svartmålat plattjärn. I Övrigt var korsvirket i gott skick.

Den invändiga väggen var murad av lersten av storlek ca 10 x 5 tum och drygt 2 tum tjock med fog i lerbruk om ca 1,5-2,5 cm. Längst i öster, bakom korsvirkesfack 3 och 4 (se foto) var innerväggen murad med gult svagbränt modernare tegel. Både lerstensväggen och den gula tegelväggen var mycket instabil och rörde sig när man lätt trycket emot den.

Alla fönstren mot gården är vita två- eller enlufts-fönster av något varierande ålder och utformning. De fönster som var aktuella att byta var vita tvålufts-fönster med lös spröjs och troligen från 1970-talet. Båda fönstren och utvändiga foder var rötskadade. Fönstret väster om fack 1 var mindre än de övriga fönstren på samma fasad. Fönstren satt placerade innanför äldre fönsterkarmar. Fönstren hade utvändiga enkla vita foder med vitmålade fönsterbleck nertill. Mellan karmen och korsvirkesstolparna var det fogat med murbruk. Invändigt hade fönsterfoder tagits bort innan besiktningstillfället.

5. Utförda åtgärder

Korsvirke:

Stolpen mellan facken hade kalvat ut ca 60 mm. Denna pressades in i sitt läge och stabiliserades mot lejden genom rostfri vinkelbricka som fästs med skruv. Denna åtgärd vidtogs för att säkerställa hållfastheten eftersom itappningen i lejden var skadad. Vinkelbrickan döljs av teglet. Mindre hål har uppstått i korsvirket efter att stöd för väggen uppmonterades före åtgärd. I övrigt har inga ingrepp gjorts i korsvirkets.

Korsvirkesfyllningar:

Fasadteglet i de fyra facken plockades ner och lades på pallar i samma ordning som i uppmurat läge. Teglet murades upp på nytt i samma ordning som tidigare. Stenarna placerades även i samma nivå mot stolpar och löshult som före åtgärden samt med fogen i nivå något lägre än stenarna. Ungefär i vart tredje varv skruvades rostfri murkamspik i stolpen, spikarna murades in i fogen. Till fog användes Kulekalkbruk K 1:3 0-4 mm från Målarkalk AB. Bruket pigmenterades med en pigmentpåse, Pigment till STA 10001 25 kg, per säck. Pigmenteringen togs fram med hjälp av Målarkalk AB med det tidigare bruket som förlaga. I fack 1 har lämnats en ventilationsglugg. Fogen i korsvirkesfack 5 ovan det västra fönstret kratsades ur och fogades om.

Innervägg:

Innerväggen bakom fack 2 och 4. Lerstensväggen bakom ytterligare fyra korsvirkesfack mot väster var också instabila. Lerstenen plockades ner och de stenar som var hela sparades och murades upp igen. Endast ett fåtal lerstenar kunde återanvändas. Dessa placerades i det västra övre hörnet. Lerstensväggen kompletterades med ny lersten från Tegelmäster, ca 9,5 x 4,5 tum och ca 2,5 tum tjock. Till bruk användes lerbruk från Tegelmäster blandat 1:2 med sand. Lerfog om 1-1,5 cm. Innerväggen bakom fack 1 och 3 av modernare lättbränt gult tegel plockades ner. Teglet återanvändes på samma plats som tidigare och murades med naturligt hydrauliskt kalkbruk.

Fönster:

Två fönster i det aktuella väggpartiet var i dåligt skick och byttes ut. De nya fönstren är i ungefär samma utförande som de kasserade fönstren. Vita fabrikslackerade tvåluftsfönster, Elitfönster med kassett, energiglas och lös spröjs. Det västra fönstret ersattes med ett större fönster än det tidigare fönstret men i lika storlek som de övriga. Det östra fönstret, som finns i ett badrum, har mönstrat glas. Fönstren monterades in i de befintliga äldre karmarna. Utvändigt runt fönsterkarmen mot korsvirkestolparna fogades lika som före åtgärd och med samma murbruk som i facken. De utvändiga fodren var rötskadade och ersattes med nya släta foder lika som tidigare. Fodren målades med vit Alcro vattenspädbar fönsterfärg. Fönsterfodren på det östra fönstret kapades ca 1 cm smalare för att passa in mot teglet. Fönsterblecken nytillverkades i

ungefär lika utförande som de tidigare och målades vita. Det västra fönsterblecket monterades snett för att följa och täcka löshulten under fönstret.

6. Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Genom ommurningen av korsvirkesfacken blev väggen åter stabil. Murningsarbetet har utförts varsamt och med stor hantverksskicklighet och med traditionella material. Allt tegel har återanvänts och lerstenen i möjligaste mån. Tegelstenarna har noggrant murats om i samma ordning och djup som tidigare och fogen har pigmenterats för att efterlika den befintliga och tidigare fogen.

Vissa avvikelser från traditionella metoder har vidtagits där stabiliserande vinkelbricka och murkamspik har tillkommit. Skarvning av stolpen för att få en fungerande tapp diskuterades inte. Fönsterbytet till fabrikslackerade kassettfönster accepterades i detta fall eftersom de ersätter fönster från 1970-talet i ungefär lika utförande och då övriga fönster mot gården delvis har samma utformning som de nya. Att återgå till tidigare eventuell fönsterutformning diskuterades inte. Antikvarisk medverkande påpekade att fönsterblecken skulle återanvändas men byggherren valde att montera nya.

Kommande ändringar av byggnadsminnet får inte påbörjas varken invändigt eller utvändigt innan tillstånd erhållits från Länsstyrelsen. Genom tidig kontakt med Länsstyrelsen kan kommande arbeten planeras noggrant och med största hänsyn till byggnadens kulturhistoriska värde.

7. Iakttagelser under restaureringen

I fack 2 konstaterades att det finns spår i stolparna som tyder på att löshulten flyttats. Ett äldre men odaterat fotografi² visar att fönstren har ändrat både utformning och delvis plats samt att det i fack 2 har suttit ett fönster. De äldre och bevarade fönsterbågarna har flera färglager med olika blågrå nyanser, grönt och överst vitt.

Där en invändig mellanvägg tagits ner för att byggas om, öster om fack 2, finns fragment av en takmålning bevarad. Linjerna följer fasaden och visar att den invändiga mellanväggen inte funnits när takmålningen utfördes. Se vidare kapitel 9 Bilder övriga iakttagelser. Vidare forskning av husets planlösning eller från vilken tid takmålningen kan härstamma har inte gjorts.

Gårdsfasaden har lappats och lagats under årens gång och inte alltid med traditionella material. Fasaden har ett kommande underhållsbehov.

---

² Kulturens arkiv, Lund

8. Bilder från restaureringen av väggen.

Vy från sydväst, gårdsfasaden före åtgärd. De aktuella facken i övre våningen hade stabiliserats.

Före åtgärd, den södra fasaden. De skadade korsviksfacken hade provisoriskt stabiliserats innan inledande besiktning. I fack 2 finns spår i stolparna av att löshulten tidigare suttit i nivå med löshulten i facken bredvid. Löshulten är idag inte itappad i stolparna, vilket kan bidra till instabilitet i facket. Äldre fotografi visar att det i fack 2 har funnits ett fönster. Stolpen är fäst med plattjärn i lejden.

Före åtgärd. Den invändiga lerstensväggen bakom fack 1 och 3 samt det mindre fönstret. Lerstensväggen var mest skadad till böger i bild (mot väster). Till vänster i bild ser man spår i teglet där en mellanvägg tagits bort.

Före åtgärd. Samma lerstensvägg som på bilden ovan. Bakom vägghälsan finns gult modernare tegel. Dessa två fönster byttes ut under renoveringen.

Under arbetets gång skyddades fasaden med presenningar.

Fyllningarna, det mindre fönstret och innerväggen av lersten har plockats ner. Till höger i bild ser man innerväggen i gult lättbränt tegel före åtgärd. Här ser man också genom spår i stolpen att lösbulten längs till höger i bild tidigare suttit högre upp (markerat med cirkel) i samma nivå som lösbulten mitt i bild. De gamla fönsterkarmarna med många lager av färg sparades. Nya fönster placerades innanför de gamla karmarna.

Här ser man fasadteglet från insidan. Till vänster i bild, tegelfyllningarna i fack 1 och 3 är nyuppmurade. En ventilationsglugg har öppnats upp i väggen i fack 1.

Nyuppmurad innervägg av lersten. Samma rum som bilden ovan.

Till vänster i bild har fack 1 och 3 murats upp på nytt. Det gula teglet mitt i bilden är den nyuppmurade innerväggen av det återanvända modernare gula lättbränt teglet innanför fack 2 och 4.

Teglet lades på pallar i rätt ordning när det plockades ner. Rostfri murkamspik murades in i ungefär vart tredje tegeharv.

Nyuppmurade tegelfyllningar. Tegelstenarna har placerats på samma plats som före åtgärden.

Här har de nya fönstren monterats in men fogbruk saknas ännu mellan karm och stolpe samt fönsterfoder och fönsterbleck.

Efter åtgärd. De aktuella fönstren är fönster två och tre från vänster räknat samt fack sex och sju från vänster räknat.

Invändigt har väggarna klänts med reglade gipsskivor ca 15 cm innanför lerstens och tegelväggen.

Bred fönsternisch.

9. Bilder övriga iakttagelser

Mellan gipsskivorna i taket på en tvärgående takbjälke samt intill lejden finns takmålningar (markerat med pilar). Målningen täcktes över med en bräda som skruvades fast och nu sitter den nya mellanväggen här. Gipsskivorna var redan på plats innan inledande besiktning. Enligt uppgift har taket väv under gipsskivorna och troligtvis finns inte mer av takmålningen bevarad.

På bilden syns även vinkelbrickan som stabiliserar den något skadade stolpen mot lejden. Den gula tegelväggen var på insidan klädd med sentida panel.

Takmålning på slät vitgrå botten. Från höger i bild räknat beige fält ca 36,5 cm brett, brun rand drygt 0,5 cm, ljusblått fält ca 4 cm, därefter två smala röda ränder med vitt fält emellan och längst till vänster i bild ljust grågrön schablonbild.

Samma takmålning med en klarblå rand närmast lejden. Alla takmålningar sparades och täcktes för.

